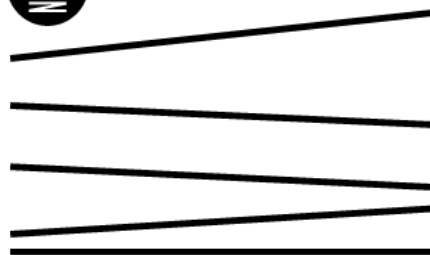

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Nielsen, R.

Om S. Kierkegaards "mentale Tilstand".

[Kbh.], 1858

29 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

R. Nielsen:

Om L. Tjørknegaards mentale Tilstand.
1858.

44-167-80

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130020579111

N. Nielsen

om

44.-167

S. Kjerkegaard.

mentale Tilstand.

1858.

Om S. Kierkegaards „mentale Tilstand“.

Af Prof. R. Nielsen.

Særskilt Aftryk af „Nordisk Universitets-Tidskrift“. Kbhavn 1858.

..... Til noget af det Besynderligste, som vi have oplevet i vore Dage, hørte ikke saameget det, at et Menneske, om hvis mentale Tilstand i det sidste Afsnit af hans Liv, man ikke kan have nogen sikker Dom, søgte en herostratisk Berømmelse ved at udslynge Fornærmelser og Beskyldninger mod en Mands Charakter , men endnu forunderligere var. Nyt Theologisk Tidsskrift, udgivet af Dr. C. E. Scharling og Dr. C. T. Engelstoft, 8de Bind. 1ste Hefte 1857, S. 203 og 204.

For at kunne have „nogen sikker Dom“ om S. Kierkegaards „mentale Tilstand“, være sig i det første eller det sidste Afsnit af hans Liv, er det en ufravigelig Betingelse, at man dog med nogen Eftertanke besinder sig paa, hvad det da i sin Heelhed er, „dette Menneske“ egentlig vilde, hvilke Kræfter han udfoldede, hvilke Midler han anvendte, hvilke Vaaben han brugte.

„I Qvaler, som sjældent et Menneske oplevede dem, i Aandsanstrængelser, der i Löbet af 8 Dage vel vilde beröve en Anden Forstanden, er jeg saa rigtignok ogsaa Magt, unegtelig en for et stakkels Menneske forførerisk Bevidsthed, dersom Qvalen og Anstrengelsen ikke i den Grad var det Overveiende, at ofte nok mit Önske er

Döden, min Længsel Graven, min Begjæring, at mit Önske og min Længsel snart maatte opfyldes.“

Den, der saaledes selv anmelder sin Optræden, maa, dersom han ellers er ved Samling, tilvisse have en Byrde paa sin Samvittighed; maa, dersom han virkelig veed, hvad han siger, for Alvor have Noget at sige. Hvad vil han da? „Redelighed!“

Og hvad er det saa han har at sige?

„Dette skal siges, saa være det da sagt: Hvo Du end er, hvilket Dit Liv forresten, min Ven, — ved (hvis Du ellers deeltager i den) at lade være at deeltage i den offentlige Gudsdyrkelse som den nu er (med Paastand paa at være det nye Testamentes Christendom) har Du bestandigt een og en stor Skyld mindre, Du deeltager ikke i at holde Gud for Nar ved at kalde det nye Testamentes Christendom, hvad der ikke er det nye Testamentes Christendom.“

Det er stærke Ord, en Gru opvækkende Dom. Er Den, der tör tale saaledes, og dömme saaledes, nu ogsaa virkelig en Berettiget; trues da ikke Samfundet med en Aandskrise, der i sine Følger kunde blive betænkelig for Staten, farlig for Folkets aandelige Ro?

„Hermed — ja, o Gud skee nu hvad Din Villie er, uendelige Kjærlighed! — hermed har jeg talet.“

Dette er jo vistnok religiöst; men er det dog maaskee ikke igjen altfor religiöst?

„Maaskee skal Een höre saaledes, at han gör, hvad jeg siger, en Anden saaledes, at han forstaaer det som Gud velbehageligt, mener at vise Gud en Dyrkelse ved at deeltage i at löfte Skrig imod mig: ingen af Delene vedkommer mig; mig vedkommer kun, at det skal siges.“

Her er i alt Dette en Resignation, en Besluttethed, en Pathos, der unegtelig tyder hen paa en ganske særegen „mental Tilstand“; men hvilken? Man lytter, og

spørger med Ængstelse hvilken? Lykkes det nu i et saa kritisk Öjeblik Tidens meest Klarsynede at gennemskue den Optrædendes „mentale Tilstand“, og overbevise sig om, at det ingenlunde er en Berettiget, man har for sig, men en sindssvag Herostrat, et stakkels Genie, der i Overspændthed er gaaet saavidt, at han er gaaet fra Forstanden; da fatter Samtiden strax, at Manden er gal, og det er Samtiden en stor Tröst, „at Manden er gal“. Thi, det forstaaer sig, naar Manden er gal, saa er Spændingen endt, Krisen overstaaet, og „Redeligheden“ falder af sig selv.

De Klarsynede, som speculere i Fordelen af at udbrede og vedligeholde den for Sjælenes Ro saa velgjørende Mistanke mod Ks. „mentale Tilstand“, ere da naturligviis ogsaa paa det Rene med sig selv om, hvorledes denne Mistanke kan fra mere end eet Synspunkt finde sin Bestyrkelse.

Man kan fra den ene Side indrømme Sandheden af Alt, hvad K. siger om Forskjellen imellem det nye Testaments Christendom og Nutidens Christendom; man kan beundre den Skarpsindighed, Klarhed, Conseqvens og Sikkerhed, hvormed han forstaaer at gjøre Uligheden indlysende, og endda finde hans „mentale Tilstand“ beklagelig. Hans Aandsforvirring bestaaer da ingenlunde deri, at han ikke seer, hvad Christendom oprindeligt er, men deri, at han for ramme Alvor vil paanöde os „det nye Testaments Christendom“, vil skrue Tidsalderen tilbage til hiint historisk overvundne Standpunkt; „altsaa endnu hiin förste ubetingede Tro paa Gudmenneskets Mirakler, endnu hiint förste asketiske Verdenshad, hiin mørke Livsanskuelse: Manden er jo gal!“

Fra den anden Side begynder man derimod med den Indrømmelse, at det nye Testaments Christendom er den eneste for alle Tider gjældende Christendom. Ks. Feil er da ikke den, at han endnu i vore Dage fordrer Evangeliet anerkjendt; men Vildfarelsen er, at

han ikke ret kjender Evangeliet, efterdi han ikke seer, at det netop er det nye Testamentes Christendom, som for Tiden finder sit væsentligste Udtryk, sine bedste Betingelser og nødvendigste Garantier i det Bestaaende. „Ulykkelige Sindssvagthed, at han dog ikke kunde see, at det kun er et Udvortes, her er forandret, ikke det Indvortes; ikke see, at Menighedslivet endnu er betegnet med den samme Broderkjærlighed, som i det nye Testamente; ikke fik Naade til at see, at Ordets Tjenere, dersom det kom derpaa an, strax ere villige til at forlade Alt for Christi Skyld, og altsaa endnu, paa nogle Smaaforandringer nær, ligne Disciplene i det nye Testamente; den stakkels Forblindede!“

Den Omstændighed, at man saaledes ad to forskellige Veie kan komme til samme Resultat angaaende Ks. „mentale Tilstand“, tør man imidlertid ikke forhaste sig med at udtyde, som havde vi her to Beviser, der smeltede sammen til gjensidig Forstærkning. De angivne Synspunkter ere jo hinanden saa modstridende, at hvad der fra den ene Side anföres som Beviis paa Sanddruhed, maa fra den anden Side anföres som Tegn paa Afsindighed, en indre Modsigelse, der just ikke egner sig til at sikkre Dommen.

Nei, for at have en sikker Dom om Ks. „mentale Tilstand“ i det sidste Afsnit af hans Liv, er det nödvendigt, at man forud danner sig en sikker Dom om hans „Forfattervirksomhed“ i det förste Afsnit. Denne Dom har i selvbehagelig Overfladiskhed hidtil holdt sig saa svævende, og heri ligger Grunden til, at Misforstaaelsen paa det Sidste maatte voxe til en saadan Höide.

Vistnok vakte K. ved sin förste Optræden Opmærksomhed, men det i hans Stil og Skrivemaade saa höist Eiendommelige bevirkede strax, at han i ligesaa höi Grad maatte frastöde Nogle, som tiltrække Andre. Til et andet, for dybere gaaende Kritik mere gunstigt Tidspunkt kunde dette maaskee have havt den gavnlige

Fölge, at hans Anskuelse strax fra de modsatte Standpunkter var bleven saa stærkt belyst, at den almindelige Bevidsthed fra Först af havde kunnet följ med; nu derimod blev Opfatningen i det Hele overladt det individuelle Skjön, Kritiken gik om i Negligé: de forskjellige Meninger gjaldt efter Smag og Behag.

Saaledes, for her at holde os til det Religiöse, mente Nogle, at K. egentlig manglede Alvor, medens Andre fandt hos ham den strengeste Alvor. Blandt disse Sidste stod endog Biskop Mynster selv. Allerede de förste „opbyggelige Taler“ gjorde et saa alvorligt Indtryk paa den gamle Biskop, at denne, idet han med Vægt udtaler sin Aerkjendelse, endog föler sig bevæget til at give et psykologisk Bidrag til nærmere Forstaaelse af den unge Mands besynderlige Alvor.

„Det har for mig,“ siger Biskop Mynster (Kirkelig Polemik. Intelligensblade, udg. af J. L. Heiberg. Jan. 1844.) noget Rörende, at Mag. Kierkegaard stedse helliger sine opbyggelige Taler til sin afdöde Faders Minde. Thi ogsaa jeg har kjendt denne agtværdige Mand; han var en slet og ret Borger, gik fordringsfri sin stille Gang gennem Livet, havde aldrig gennemgaaet nogetsomhelst „philosophisk Bad“. Hvorledes skeer det da, at Sönnen i sin rige Dannelses, saa ofte han vil nedskrive opbyggelige Taler, stedse vender Tanken hen til hiin Mand, der længesiden er indgangen til Hvile? Hvo der har læst den deilige Tale — eller lad os kun kalde den Prædiken — „Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet,“ vil forstaae det. Sönnen har, ligesom jeg, seet den gamle Fader ved bittre Tab, han har seet ham folde sine Hænder, böie sit ærværdige Hoved, han har hört hans Læbe udsige hiint Ord, men tillige seet hans hele Væsen udsige det paa en saadan Maade, at han fölte, hvad han saa skjönt udvikler om Job, at „ogsaa den er en Menneskenes Lærer, der ingen Lære havde at overgive Andre, men efterlod Slægten sig selv som et For-

billede, sit Liv som Veiledning for ethvert Menneske“, der saae det; han har følt, at den Gamle havde i sit fromme Ord overvundet Verden. Og hvad Sönnen der i Sörgehuset saae hos sin gamle Fader, det nedskrev han i en Prædiken, som vil tiltale, vederqvæge ethvert fölende Hjerte.“....

Var den almindelige Dom om Ks. „religiöse Alvor“ allerede noget usikker, saa blev den videnskabelige Dom om hans religiöse Begrebsudvikling endog aldeles forvirret; han kaldte jo Troen et Paradox, og betjente sig af „den indirecte Meddelelsesform“: han frastødte de Speculative, han frastødte Theologerne.

At Forkastelsen af den indirecte Form dog endnu ligesaa lidt var eenstemmig, som Forargelsen paa „Paradoxet“ almindelig, kan udtrykkelig sees blandt Andet af den Maade, hvorpaa Biskop Mynster i ovennævnte Artikel tillige omtaler „Frygt og Bæven“. „Jeg har ogsaa“, siger Biskoppen, „læst det mærkelige Skrift: „Frygt og Bæven“, og hvad jeg endog kan have savnet deri, da visselig ikke en dyb religiös Grund, ikke et Sind, der er mægtigt til at træde Livets höieste Problemer under Öine; det har levende mindet mig om det beröimte Sted hos Jacobi: „Ja, ich bin der Atheist und Gottlose, der dem Willen, der Nichts will, zuwider, lügen will, wie Dämonen sterbend log, lügen und betrügen will, wie der für Orest sich darstellende Pylades u. s. w. (Jacobi an Fichte S. 32), hvoraf det dog ingenlunde er en Efterligning eller Efterklang.“ Under denne Vending lægger altsaa Biskoppen selv Vægt paa den indirecte Meddelelse, og afviser dem, der vilde beskyldte Forfatteren for „utildig Jagen efter det Pikante“, idet han, efter at have udtalt sig angaaende Bogens Titel, udtrykkelig tilføier: „Saaledes har denne Kamp under Frygt og Bæven ikke det Mindste tilfælles med den velbehagelige Leflen, hvormed de moralske Genier hige efter at komme i saadanne Forhold, hvor de kunne vise, at de ikke forgjæves have

læst Schelling, at de ogsaa ere istand til „einzig göttlich zu handeln.“

Havde Biskop Mynster nu virkelig kunnet bevare dette sit første Indtryk af, at han her i „Frygt og Bæven“ mødte „en dyb religiøs Grund“, et Sind, der var mægtigt til at træde Livets højeste Problemer under Öine,“ havde han i denne Henseende havt Tillid til sin egen Dom, var selv traadt disse „højeste Problemer“ under Öine, og saaledes ved sit Exempel bleven en Veiledning for de Mange, der saa gjerne stötte sig til hans Autoritet: hvor vilde Sagens Gang da ikke fra Begyndelsen af have taget en ganske anden Vending! Naar man indrømmer en Forfatter hans Forudsætninger, da er det jo en Selyfølge, at man ogsaa maa indrømme ham Forudsætningernes nödvendige Conseqvenser, at sige, dersom Indrømmelsen beroer paa Indsigt, og ikke paa en flygtig Stemning. Men i „Frygt og Bæven“ have vi jo de principielle Forudsætninger. Det hörer just med til det Eiendommelige i Kierkegaards Væsen, at han fra Begyndelsen af er saa enig med sig selv, saa indvortes færdig. Han var ikke en Ung, der med Aarene blev gammel, ikke en Lystig, der siden blev saa alvorlig, ikke en Æsthetiker, der senere blev religiøs; nei, han var oprindelig Alt, hvad han var, i eiendommelig Fordobling, i sin Ungdom gammel, i sin Spög alvorlig, i sin Smerte glad, i sin Strenghed mild, i sin Bitterhed veemodig: Kierkegaard er i den Grad en apriorisk Natur, at han næsten mangler det Perfectible.

I „Frygt og Bæven“ er Principet udtalt, fuldstændig udtalt; vi see i dette Skrift som i et Speil Forfatterens hele intellectuelle Physiognomie. Er der nu i dette Physiognomie noget væsentlig Fordreiet; da er det i Sandhed paafaldende, at en Mand, som Biskop Mynster, har gjennem disse fordreiede Træk kunnet mene at see — „en dyb religiøs Grund“. Eller, dersom her i dette Anlæg er noget Falsk, og dette Falske, hvad det jo maa være, forsaavidt det

ligger i Forudsætningerne og fremgaaer af Principerne, endog er et Grundfalsk; er det da ikke uforklarligt, at en Kjender som Biskop Mynster, istedetfor strax at faae Öie paa dette Grundfalske, har kunnet lade sig blænde, endog i den Grad, at han bag den pseudonyme Charactermaske har troet at opdage en med sin egen beslægtet Aand, „et Sind, der var mægtigt til at træde Livets höieste Problemer under Öine“?

Rastlös og med overstrømmende Productivitet arbejdede K. i en Række Aar paa at klare, hvad han kaldte sine „Existensproblemer.“ Hans indirecte Meddelelse, der bag sit Slør bevarede Inderligheden, mildnede det Polemiske, og satte forligende Skilsmisse imellem Virkeligheden og Idealiteten, skaffede Ro, saa at den taktiske Fremrykken kunde skee i al Stilhed.

Det var Kierkegaards Plan at gennemføre en Revision af Existenskategorierne, og udskille dem af den Forplumring, hvori en misledet Videnskabelighed havde neddraget „Livets höieste Problemer“. Han har löst denne Opgave med en Sikkerhed, Grundighed og Alsidighed, der i kommende Tider vil hjemle ham Plads blandt Tænkerne af første Rang. Men trods hans Agtelse for sand Videnskabelighed, hvor Videnskab gjælder, og uagtet han i Gjerningen er Systematiker trods Nogen; saa hørte det dog væsentlig med til den Skjærpelse af Inderlighedsproblemerne, han havde foresat sig, idelig, endog systematisk, at bryde den systematiske Form, overalt at frastøde det dumt Videnskabelige. Han anvendte denne Taktik med stor Behændighed, föiede Bygning til Bygning, og nød omsider den Tilfredsstillelse, at Krandsen allerede vaiede paa Anlæggets sidste Bygning, da paragraphisk Alvor kom til, og naturligviis ansaae det Hele for en Masse „Strö-tanker, Aphorismer, Indfald og Glimt.“

At Kierkegaard vilde „Speculationen“ tillivs, og at det især gik ud over „Systemet“ var en saa iöinefaldende Kjendsgjerning, at der endog var dem, som mente, at

han udgav Troen for et Paradox alene for at drille „Systemet“. Herom kan man kun sige, at Enhver dømmer, som han har Forstand til, og derhos minde om „Stadiernes“ Motto: „Solche Werke sind Spiegel, wenn ein Affe hinein guckt, kann kein Apostel heraus sehen.“

Hvor magtpaaliggende det maatte være K. reent praktisk og for Existensens Skyld at faae „Speculationen“ adskilt fra „Troen“, vil man forstaae, naar man seer hen til den dogmatisk-speculative Retnings inderlige Sammenhæng med, hvad den nyere Philosophie fra Spinoza af har kaldet „Immanensen“. I Immanensen er ikke alene den hedenske Ethik i dens ædleste, sokratiske Form, begrundet, men selv indenfor Jødedom og Christendom gives der, ifølge Ks. Opfatning, en folkelig human Tilegnelse af den aabenbarede Religion, der i en vis Maade ligeledes svarer til Immanensen. Det er saa langt fra, at K. vil have dette religiöst-etiske Mellemstadium overseet, forkastet eller ringeagtet, at han tvertimod har stræbt at udvikle dets Betydning i en Række af „opbyggelige Taler.“

Til „en sikker Dom“ om Ks. Forfattervirksomhed er det nødvendigt, at her igjen lægges Eftertryk paa denne, under de seneste Stridigheder kun altfor meget overseete, Side af hans Productivitet; thi disse Taler have just det Milde, Besindige, Stilfærdige, det Vækkende og dog Beroligende, som man ellers mener at savne hos K., og hvori man saa pleier at sætte det ægte Evangeliske. Hvilken Forskjel det i saa Henseende gjør, om man i sin Dom ledes af umiddelbar Følelse, eller af en tydelig Tanke, en bestemmende Kategorie, kan sees af Følgende. Blandt de opbyggelige Taler hører just ogsaa den over Jobs Ord: „Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet;“ denne Tale fandt Biskop Mynster, som allerede berørt, saa opbyggelig, at den maatte kunne „tiltale, vederqvæge ethvert følende Hjerte“, og vilde saa af den Grund kalde den en Prædiken. Her

er et karakterisk Træk. Den berönte Prædikant appellerer til „ethvert följende Hjerter“, og vil have den opbyggelige Tale om Job kaldet „Prædiken“, hvorved han da tilkjendegiver, at den i Talen udviklede Livsanskuelse holder Höide med den i det kirkelige Foredrag; den dialektiske Forfatter, hvis Bestræbelse det er, at faae de forskjelligartede Existens kategorier udklarede, vil derimod ikke have sin Tale kaldet Prædiken, fordi han vil, at „Prædiken“ skal svare til det Christelige, og veed med sig selv, at denne hans Tale ikke udtrykker det i egentlig Forstand Christelige. Hans Replik igjennem Pseudonymen i „Uvidenskabelig Efterskrift“ S. 204 og 205 viser dette. „Mag. Kierkegaard har formodentlig nok vidst, hvad han gjorde, da han kaldte de opbyggelige Taler: opbyggelige Taler, samt hvorfor han afholdt sig fra Brugen af christelig-dogmatiske Bestemmelser, fra at nævne Christi Navn o. s. v., hvad man ellers i vor Tid gjør frisk væk, medens Kategorierne, Tankerne, det Dialektiske i Fremstillingen kun er Immanensens. Som de pseudonyme Skrifter, foruden hvad de directe ere, indirecte ere en Polemik mod Speculationen, saaledes ere disse Taler det ogsaa, ikke derved, at de ikke ere speculative, men derved, at de ikke ere Prædikener.“

Man vil let forstaae, at her ikke er Tale om „en christelig Strenghed ligeoverfor en given christelig Mildhed“; her handles om at finde „Redelighed“ i Principerne, hævde Evangeliet dets Eiendommelighed, og afværge, at det kategorisk forvexles med et dermed beslægtet, men dog underordnet Resignationens og Fromhedens Standpunkt. De, som med nogen Opmærksomhed og Eftertanke have fulgt den kierkegaardske Bevægelse, maae jo vide, at denne Forfatter ikke lod det beroe ved at lade nogle Pseudonymer opbyde en glimrende Dialektik for at udvise „Stadier paa Livets Vei“, og med formel Skarpsindighed hævde den Paastand, at Troen er et Paradox; men, at det i den Grad var ham om Sagens rette

Forstaaelse og religiös-praktiske Gjennemførelse at gjøre, at han i en rig Mangfoldighed af populære Foredrag: Opbyggelige Taler i forskjellig Aand, Kjærlighedens Gjerninger, Christelige Taler, Taler ved Altergangen om Fredagen o. s. v., har paa det Omhyggeligste viist, og i de forskjelligste Fortøninger belyst, hvad Kategorierne gjælde, hvorledes der, om muligt, skulde virkes paa Folket, hvorledes der skulde tales i Menigheden.

„Menigheden! Men er det da virkelig ikke sandt, hvad dog fra saamange Sider forsikkres, at S. Kierkegaard kun vilde være „den Enkelte“, og forsaae sig paa „den Enkelte“, i den Grad, at han aldeles oversaae Menigheden?“ Nei, det er virkelig usandt, kategorisk usandt. Kun ved forstærket Eftertryk paa „den Enkelte“ blev det ham muligt at sikre Menighedsbegrebet mod Forvexling med Samfund af lavere Orden; „forsaavidt“, siger han, „der, religiöst, er „Menighed“, da er dette et Begreb, som ligger paa den anden Side af „den Enkelte“, og som for Alt ikke maa forvexles med, hvad der politisk kan have Gyldighed, Publikum, Mængde, det Numeriske o. s. v.“

„Mig, den opbyggelige Forfatter, var og er det derfor en Glæde, at ogsaa . . . De blive flere, som blive opmærksomme paa det om „den Enkelte“; det var og er mig en Glæde, thi vistnok har jeg Tro paa min Tankes Rigtighed trods hele Verden, men hvad jeg dog næst den sidst opgav, er min Tro paa de enkelte Mennesker. Og dette er min Tro, at saa meget Forvirret og Ondt og Afskyeligt der kan være i Menneskene, saasnart de blive det Ansvar- og Angerløse „Publikum“, „Mængde“ o. D., ligesaa meget Sandt og Godt og Elskværdigt er der i dem, naar man kan faae dem Enkelte. O, og i hvilken Grad skulde Menneskene ikke blive — Mennesker og Elskelige, naar de vilde blive Enkelte for Gud!“ („Om min Forfattervirksomhed“, S. 12).

Den udelukkende Interesse, hvormed K. arbeidede for det Religiöse, gav sig da ogsaa tilkjende derved, at han ikke blot skrev Prædikener, men tillige nu og da paa given Anledning virkelig prædikede, helst til Altergang om Fredagen. Hvorfor han just foretrak Fredagen, forklarede han engang i en Samtale paa sin spögende Maade, idet han beklagede, at han ikke havde Röst til at være Söndagspræst, og höres af Saamange, men dog mente, at han med sin svagere Stemme vel kunde være skikket til Fredagspræst.

Til nærmere Bestemmelse af det Synspunkt, hvorunder K. vilde have det i egentlig Forstand christelige Foredrag opfattet, ville vi her henvise til Christelige Talers tredje Afdeling, og fremhæve nogle Punkter af den første Tale: „Forvar din Fod, naar Du gaaer til Herrens Huus.“ Talen begynder saaledes:

„Hvor er i Guds Huus Alt saa stille, saa trygt. Den, der træder derind, ham er det, som var han med et eneste Skridt kommen til et fjernt Sted, uendelig langt borte fra al Larm og Skrig og Höiröstethed, fra Tilværelsens Forfærdelser, fra Livets Storme, fra rædsomme Begivenheders Optrin eller deres forsmægtende Forventning. Og hvor Du vender dit Blik hen derinde, vil Alt gjøre Dig tryg og rolig. Den ærværdige Bygnings höie Mure, de staae saa faste, de værne saa tilforladeligt om det sikke Tilflugtssted, under hvis mægtige Hvælving Du er fri for ethvert Tryk. Og Omgivelsens Skjönhed, dens Pragt vil gjøre Dig Alt venligt, saa indbydende, den vil ligesom indynde det hellige Sted hos Dig. . . .

Læseren forstaaer, at denne tiltrækkende Beskrivelse netop skal bruges til dermed at stöde fra. „Hvor beroligende, hvor inddyssende, ak, og hvormegen Fare i denne Tryghed!“

Ja, men Taleren er alligevel ingen Fanatiker, der kun veed at ivre mod et Udvortes, ingen Billedstormer, der reformerer ved at slaae istykker; heller ikke er

han en Ukjærlig, der ingen Sympathi kan have med dem, som fra „Larm og Skrig“, fra „Tilværelsens Forfærdelser“ og fra „Livets Storme“ søge et „Tilflugtssted“ bag de „höie Mure“, en Sjælens Opløftelse under den „mægtige Hvælving“. Det er en religiös Tænker, der i Talen vil advare mod den farligste, meest bedaarende af alle Illusioner, Andagtens nemlig, naar Andagten er en æsthetisk Stemning, en blid Illusion. „Hvor beroligende, hvor inddyssende, ak, og hvormegen Fare i denne Tryghed! Og derfor er det dog sandeligen saa, at det egentligen kun er Gud i Himlene, der i Livets Virkelighed ret tilgavns kan prædike for Menneskene, thi han har Omstændighederne, har Skjæbnerne, har Bestræbelserne i sin Magt. Men i Guds Huus, i i det pragtfulde Guds Huus, naar Præsten prædiker — til Beroligelse!“ „For Alvor vil man Intet höre om det Forfærdelige, man vil lege det efter, omtrent, som naar i Fredstider Krigerne eller rettere Ikke-Krigerne lege Krig; man vil kunstnerisk fordre Alt af Taleren, men selv vil man verdsligt og ugudeligt i Guds Huus sidde ganske tryg, fordi man jo nok veed, at den Magt har ingen Taler, den Magt, som kun Styrelsen har, at gribe et Menneske, at kaste ham hen i Omstændighedernes Vold, at lade Tilskikkelser og Prøvelser og Anfægtelser i Alvor prædike for ham til Opvækkelse.“

Efter de Forestillinger, man fra flere Sider har forsøgt at udbrede iblandt Folket, skulde Udenforstaaende nu vente, at Talens Öiemed altsaa var, at opskrue Prædikeforedragets Strengthed til en saadan Höide, at Folk derved nödvendigviis maatte afskrækkes fra at søge Kirken. Enhver, der har læst Talen, veed, hvor lös, hvor overfladisk og falsk denne Forestilling er. Vel er Talen streng, men dog kun streng, forsaavidt den religiöse Fordring i sig selv er streng; her er i Talen ingen Overdrivelse; her, som overalt i det Religiöse, er den uendelige Strengthed igjen væsentlig Mildhed.

„Naar Troen“ — saaledes slutter Talen — „sees fra dens ene, den himmelske Side, da seer man kun Salighedens Gjenskin i den; men seet fra dens anden, den blot menneskelige Side, seer man idel Frygt og Bæven. Men saa er jo ogsaa den Tale usand, der idelig og aldrig anderledes end indbydende, lokkende, vindende vil tale om Besøget i Herrens Huus, thi fra den anden Side seet, er det forfærdeligt. Derfor er ogsaa den Tale usand, der tilsidst endte med ganske at skrække Menneskene bort fra at komme i Herrens Huus, thi fra den anden Side seet er det saligt, een Dag i Guds Huus bedre end tusinde ellers“. „Thi til Taleren hedder det: brug al den Dig forundte Evne, villig til enhver Opoffrelse og Eftergivenhed i Selvfornegtelse, brug den til at vinde Menneskene — men vee Dig, om Du vinder dem saaledes, at Du udelader Forfærdelsen; brug derfor al den Dig forundte Evne, villig til ethvert Offer i Selvfornegtelse, brug den til at forfærde Menneskene — men vee Dig, om Du ikke bruger den i Grunden dog, for at vinde dem for Sandheden.“

Da Christendommen, ifølge Kierkegaards Opfattelse, ikke er, hvad man saadan uden videre kalder en Lære, men i væsentlig Forstand „en Existensmeddelelse“, var det ham især magtpaaliggende at gjøre det saa tydeligt, som muligt, hvorledes den Talendes egen Existens, uden at Fordringens Strenghed gav det Menneskelige Paaskud til at unddrage sig Forpligtelsen, og endda frisk væk beræbe sig paa „Troen“ og paa „den rene Lære“, kunde og burde forholde sig til „Existensmeddelelsen“. I denne Henseende faaer endog den forskjellige Maade, hvorpaa han lod sine Skrifter udgaae, en mere end tilfældig Betydning. Sit Skrift: „Til Selvprøvelse“ udgav han f. Ex. i sit eget Navn, „Indövelse i Christendom“, henføres derimod, i første Udgave, til en Pseudonym. Dette er nu ret betegnende for hvad han kalder sin „Taktik“. Til det Sprog „Anti - Climacus“ fører i

„Indövelsen“ svarer en saa anstrengt Existens, at Forfatteren just af den Grund har stillet sig bag Pseudonymen, og kun anmeldt sig som Udgiver: „I dette Skrift, hidrørende fra Aaret 1848, er Fordringen til det at være Christen tvunget op til et Idealitetens Höieste. Dog siges, fremstilles, höres bör jo Fordringen, der bör, christeligt, ikke slaaes af paa Fordringen, ei heller den forties — istedetfor at gjøre Indrømmelse og Tilstaaelse sig selv betræffende.“ Det Skrift derimod, han ligefrem har paatrykt sit Forfatternavn, skal ved den Aand og Tone, hvori Fremstillingen fra Først til Sidst er holdt, minde Læseren om det Afstandsforhold, hvori han selv befinder sig til Idealerne.

„Lad mig“, siger han (Til Selvprøvelse, S. 16), „nöiagtig bestemme, hvor jeg, saa at sige, er. Der er iblandt os en höiærværdig Olding, denne Kirkes överste Geistlige; det han, hans Prædiken har villet, det samme er det, jeg vil, kun en Tone stærkere, hvad der ligger i min Personligheds Forskjellighed, og hvad Tidens Forskjellighed kræver“. „Væsentligen tilhører jeg Gjennemsnittet, og her er det jeg har arbeidet for Uro i Retning af Inderliggjørelse“.

„Thi christelig er der to Arter sand Uro. Uroen i Troesheltene og Sandhedsvidnerne, hvilken sigter til at reformere et Bestaaende. Saa langt har jeg aldrig vovet ud; det er ikke Noget for mig, og forsaavidt Nogen i Samtiden kunde synes at ville vove saa langt ud, var jeg ikke utilböielig til at tage Polemik imod ham, for at bidrage til, at det maatte blive aabenbart, om han er den Berettigede“.

„Istedetfor selv tomt og opblæst at udgive mig for et Sandheds-Vidne og foranledige Andre til dumdrigtigt at ville være det Samme, er jeg en umyndig Digter, der rører ved Hjælp af Idealerne.“

Saavidt om „Forfattervirksomheden“ i det første Afsnit. Lykkes det nu den uhildede Iagttager ved disse

og lignende Træk at danne sig en nogenlunde „sikker Dom“, om S. Kierkegaards Grundtanker og Bestræbelser i dette første Afsnit af hans offentlige Liv, da vil en „sikker Dom“ om hans „mentale Tilstand“ i det sidste Afsnit falde som af sig selv. Som Forudsætningerne ere, ere ogsaa Conseqvenserne, at sige, naar man har en Mand for sig, som vil, hvad det end koster, være conseqvent. At indrømme Forudsætningerne er altsaa med det Samme at vedkjende sig Conseqvenserne, at sige, hvis Indrømmelsen beroer paa Indsigt, ikke paa en flygtig Stemning.

Dersom det nu altid var en saa ganske ligefrem Sag, at Conseqvensernes Overeensstemmelse med deres Forudsætninger strax maatte falde endog en overfladisk Betragter i Öinene, vilde udförligere Oplysninger her være overflödige. Men Enhver, der kjender Noget til Livets Conflicter, veed med sig selv, at det Tilfælde endda just ikke saa sjældent indtræffer, da det faaer Udseende af conseqvent Holdning, hvad dog i Grunden er jammerlig Inconseqvens, medens omvendt, det som efter Skinnet ligner et Brud paa al Conseqvens, er i sit Væsen det eneste conseqvente. Jo mere Inderlighed Sagen har, desto smerteligere ville Collisionerne föles; er det Inderlighedsproblemerne selv i deres Maximum, hvorom det gjælder, vil Knuden snart strammes i den Grad, at det kan blive Alvor med det berönte Sted hos Jacobi: „Ja, ich bin der Atheist und Gottlose, der, dem Willen, der Nichts will, zuwider, lügen will, wie Desdemona sterbend log. . . .“

Som Bindeled imellem første og sidste Afsnit af vor Forfs. offentlige Liv have vi „Indövelse i Christendom“. Til det nye Oplag af dette Skrift har K. (Fædrel. 16. Mai 1855 Nr. 112) sendt et veiledende Ord. „Denne Bog har jeg“, siger han, „ladet udgaae i et aldeles uforandret Oplag, fordi jeg betragter den som et historisk Actstykke. . . . Min tidligere Tanke var: skal det Bestaaende forsvares, er dette den eneste Maade. . . . Paa den Maade kommer

der dog Sandhed ind i det Bestaaende, det forsvare sig ved at dømme sig selv, det vedgaaer den christelige Fordring, gör Tilstaaelse sig selv betræffende om sin Afstand. Dette var i mine Tanker den eneste Udvei til, christeligt, at forsvare det Bestaaende, og for ikke at forskyldte paa nogensomhelst Maade at gaae for hurtigt tilværks, vovede jeg at give Sagen den Vending, for at see, hvad den gamle Biskop vilde gjøre derved. Hvis der var Kraft i ham, maatte han gjøre Eet af To: enten afgjort erklære sig for den Bog, vove at gaae med den, lade den være Forsvaret, der afværger, hvad Bogen digterisk indeholder, Sigtelsen mod hele den officielle Christendom, at den er en Öienforblændelse „ikke en suur Sild værd“; eller saa afgjort som muligt kaste sig mod den, stemple den som et gudsbespotteligt og vanhelligt Forsög, og erklære den officielle Christendom for den sande Christendom. Han gjorde ingen af Delene, han gjorde Intet; han saarede blot sig selv paa Bogen, og mig blev det tydeligt, at han var afmægtig.“

Det er ikke her Stedet at imödegaae alle Indvendinger af alle Slags, som ere reiste mod S. Kierkegaard paa det Sidste. Skjönt Beskyldningerne ere mange, er Skylden dog kun een: Conseqvensen! For Conseqvensens Skyld ville vi her indskrænke os til to fremragende Punkter: „Angrebet paa Biskop Mynster“, og Angrebet paa det Bestaaende.

Da Dr. Sören Kierkegaard, Mandagen den 18de December 1854 ved sin Artikel*) i „Fædrelandets“ Nr. 295, begyndte med det Spørgsmaal: Var Biskop Mynster et „Sandhedsvidne“, et af „de rette Sandhedsvidner“, — er dette Sandhed? vare der vistnok Mange, der forargedes, Mange, der raabte paa Inconseqvens, Mange, der tænkte paa „herostratisk Berömmelse ved at udslynge Fornærmelser“ o. s. v., men, som det

*) Artiklen skreven i Februar 1854.

X) lod til, ikke ret Mange, der besindede sig paa, at den Opsigt vækkende Indsigelse i det Væsentlige, hvad den afdöde Biskop angaaer, ikke indeholdt noget Nyt, ikke indeholdt Andet, end hvad K. allerede forud, om end i mildere Tone, havde sagt Biskop Mynster selv i hans aabne Öine offentlig og saa tydelig, at Vedkommende ikke kunde misforstaae det, og det uden at enten Biskoppen selv eller Nogen iblandt hans Tilhængere dengang saameget som gjorde Mine til at have Noget derimod at indvende.

Den offentlige og bestemte Indsigelse imod, at Biskop Mynster anvises Plads blandt „de rette Sandhedsvidner“, er at læse i Skriftet: „Til Selvprövelse“ S. 16 og 17. Efterat K. nemlig S. 16 med de allerede citerede Ord: „Der er iblandt os en höiærværdig Olding, denne Kirkes överste Geistlige; det han, hans Prædiken har villet, det Samme er det, jeg vil, kun en Tone stærkere, hvad der ligger i min Persons Forskjellighed“, har i Udtryk saa betegnende, at Ingen kan tage feil af, hvem „den höiærværdige Olding, denne Kirkes överste Geistlige“, er, sammenlignet sin Virksomhed med Biskop Mynsters, og altsaa ligefrem stillet sig ved hans Side, ja, med den Tilföining: „en Tone stærkere, hvad der ligger i min Personligheds Forskjellighed“, endog — thi i slige Sager gjælder det hverken om Höflighed eller Fornærmelse, men om Sandhed — om man saa vil, ved hans höire Side; er det en Selvfölge, at ethvert Ord, hvormed K. karakteriserer sin Afstand fra „Troesheltene“ og „Sandhedsvidnerne“, nödvendigviis ogsaa kommer til at gjælde for Biskoppen. Naar han da siger om sig selv, at han „væsentligen tilhörer Gjennemsnittet“, siger han det Samme om Biskop Mynster; naar han om „Uroen i Troesheltene og Sandhedsvidnerne, hvilken sigter til at reformere et Bestaaende,“ siger: „Saa langt har jeg aldrig vovet ud, det er ikke Noget for mig, og forsaavidt Nogen i Samtiden kunde synes at ville vove saa langt

ud, var jeg ikke utilböielig til at tage Polemik imod ham“; da maa Enhver, der har lært at læse, uvilkaarlig forstaae det Sagte, som om der stod: „Saa langt have vi, Biskop Mynster og jeg, aldrig vovet ud, det er ikke Noget for os; og forsaavidt Nogen i Samtiden kunde synes at vove saa langt ud, vare vi, Biskop Mynster og jeg, ikke utilböielige til at tage Polemik imod ham.“ Kort, hvergang Kierkegaard ved sine „Indrømmelser“ og „Tilstaaelser“ bukker for „Troesheltene“, og böier sig for „Sandhedsvidnerne“, seer det i Læserens Øine livagtig ud, som om han just holdt Biskop Mynster ved Haanden, for derved at formaae denne Kirkens „øverste Geistlige“ til at gjøre det Samme.

Havde nu enten Biskoppen selv eller Nogen af hans Nærmeste fölt sig overbeviist om, at her ved denne Sammenligning var skeet et Overgreb; hvorfor blev det da ikke sagt K. strax og lige ud? Man kunde jo, thi som K. senere har sagt (Følgeblade til: Dette skal siges) „ved saadanne Forretninger bruger man Ordene sandt som en beskrivende Naturforsker, Complimenter have ikke hjemme her,“ have sagt ham uden Omsvøb: „Ved saaledes at sammenligne Dig med „denne Kirkes överste Geistlige,“ er det ikke Biskop Mynster Du fornærmer, men Du krænker Sandheden, idet Du ved en saa upassende Sammenligning forvirrer Begreberne. Du vil klare Existenserne; hvad er vel din Existens? Du kan gjerne være Forfatteren med „den rige Dannelse,“ „den dybe religiöse Grund,“ „det Sind, som er mægtigt til at træde Livets höieste Problemer under Øine,“ men din Existens? Ja, deri har Du Ret, den „tilhører Gjennemsnittet.“ Men Biskop Mynsters Existens, saaledes mærket som den er, med Byrdernes, Korsenes, Lidelsernes Tegn, tilhører ikke Gjennemsnittet; eller kan Du i selvsyg Forblindelse maa-skee ikke see, at Biskop Mynster, foruden hvad han er i den humane Retning, tillige er et Andet og Höiere, end de Mænd, vi ellers regne blandt Landets Ypperste, at han

just er et Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner, et Led i den hellige Kjæde?"

Havde man fra først af været saa aabenhjertig, saa var K. naturligviis strax bleven orienteret; nu derimod, da man iagttog Taushed, drömte han vist ikke om, at det maaskee kun var en diplomatisk Taushed, men tog, som man seer, Tausheden ligefrem for en stiltiende Indrømmelse. „Saaledes var,“ siger han i Indsigelsen, „naar man lægger det nye Testamente ved Siden, Biskop Mynsters Christendoms-Forkyndelse en, især for et Sandhedsvidne, mislig Christendoms-Forkyndelse. Men da var der, mente jeg, det Sande hos ham, at han, hvad jeg holder mig fuldt forvisset om, var villig til at tilstaae for Gud og sig selv, at han ingenlunde, ingenlunde var et Sandhedsvidne, — just denne Tilstaaelse var i mine Tanker det Sande.“

Hvor er altsaa det Inconseqvente? Havde K. tidligere begyndt med at complimentere Biskop Mynster som „Sandhedsvidne,“ fordi han nu af visse Grunde saa godt kunde lide Biskop Mynster; men sidenefter reist en „herostratisk“ Indsigelse imod at kalde Biskop Mynster et Sandhedsvidne, fordi han nu fölte sig fornærmet, og ikke længere kunde lide Biskop Mynster: det havde været inconseqvent. Havde han derhos, for at dække sin Inconseqvens, gjort Qvakleri med Ordet: Sandhedsvidne, at det jo f. Ex. baade kunde betyde Dit og betyde Dat, at han vistnok tidligere var uforvarende kommen til at bruge det Udtryk: Sandhedsvidne, men dog paa ingen Maade havde meent, at man derved skulde tænke sig: det rette Sandhedsvidne, nu derimod, da han just vilde paapege, hvad man skulde tænke sig ved det rette Sandhedsvidne, faldt Biskop Mynster igjennem: da havde en saadan Adfærd ikke blot været inconseqvent, men den havde været foragtelig. Nu derimod, da det for Gud og hver Mand er vitterligt, at Kierkegaard selv i sidste saavel som i første Afsnit af sit Liv fastholder det samme, det selvsamme Begreb om

„Sandhedsvidnet,“ og i Forhold til det at være Sandhedsvidne giver os i Grundtræk det samme, det selvsamme Billede af Biskop Mynster: hvori bestaaer saa det Inconsequente? hvad er det, som i denne hans Fremgangsmaade skal egne sig til at vække Mistanke mod hans „mentale Tilstand“?

Hvorledes Kierkegaard vilde have det i sit anførte Skrift (Til Selvprøvelse S. 17) givne Tilsagn, at han, forsaavidt Nogen i Samtiden kunde synes at ville vove saa langt ud“ (at han nemlig i Lighed med „Sandhedsvidnerne“ vilde reformere et Bestaaende) ikke var utilbøielig til „at tage Polemik imod ham,“ forstaaet, har han viist i sin Artikel (Fædrel. 31. Jan. 1851 No. 26) mod Dr. Rudelbach. Artiklen begynder saaledes: „Yttringen findes“ (i Dr. Rudelbachs Skrift om det borgerlige Ægteskab 1851) „p. 70. I Texten staaer: Sandelig, Kirkens dybeste og høieste Interesse i vore Dage er.... netop at blive emanciperet fra det, man med Rette kan kalde Vane- og Statschristendom. Hertil saa Noten 121. Det er det samme som en af vore meest udmærkede Skribenter fra de sidste Dage, Sören Kierkegaard, søger at indprente, indpræge, og, som Luther siger: inddrive alle dem, som ville høre.“

Denne Artikel er i Overeensstemmelse med Kierkegaards Princip affattet i streng konservativ Aand. „Intet,“ hedder det, „er jeg saa betænkelig ved som ved Alt, hvad der endog blot smager af denne usalige Forvexling af Politik og Christendom, en Forvexling, der saa let kan bringe en ny Art Kirkereformation op og i Mode, den bagvendte Reformation, der reformerende sætter et nyt Slettere i Stedet for et gammelt Bedre, medens det dog skal være vist og sandt, at det er en Reformation, i hvilken Anledning hele Byen bliver illumineret. Christendom er Inderlighed, Inderligjørelse. Ere til en given Tid de Former, hvorunder der skal leves, ikke de fuldkomneste: nu, i Guds Navn; kan man faae dem bedre:

vel. Men væsentligen: Christendom er Inderlighed.“ „Skulde dette høre med til sand Christendom, denne Tro paa de politisk opnaaede, frie Institutioners frelsende Magt, saa er jeg ingen Christen, ja endnu værre, jeg er et reent Djævelens Barn; thi, oprigtig talt, jeg har end- og Mistanke til disse, politisk opnaaede, frie Institutioner, især til deres frelsende og gjenfødende Magt. Det er min Christendom, eller saa christendum er jeg, som da forresten aldrig har befattet mig med „Kirke“ og „Stat“ — det er meget for stort for mig Jeg har heller aldrig kjæmpet for „Kirkens“ Emancipation, saa lidet som for den grønlandske Handels, Qvindernes eller nogen- somhelst anden Emancipation. Jeg har som Enkelt, med Sigtet „den Enkelte,“ tilsigtende Inderliggjørelse i Christendom i „den Enkelte,“ consequent, med Aandens Vaaben, ene og alene med Aandens Vaaben, kjæmpet for at gjøre opmærksom paa og mod at lade sig bedrage af „Sandse- bedrag“ „Det er ikke udvortes fra Christendommen skal hjælpes, ved Institutioner og Constitutioner, og da allermindst, naar disse ikke, paa gammelt Christeligt, skulde lidende tilkjæmpes ved Martyrier, men paa Politisk, selskabeligt-venskabeligt vindes ved Ballotation eller i Tallotteriet — at hjælpes paa den Maade er tvertimod dens Undergang.“

Dersom Nogen imidlertid i disse Yttringer af et „conservativt“ Sindelag mener at finde et Beviis for, at Kierkegaard herved saa ligefrem havde forskrevet sig til det Bestaaende, at han ikke, uden udtrykkelig at bryde med sine egne Principer, nogensinde kunde tillade sig at angribe det Bestaaende; da vil en Saadan, ved at see lidt nærmere til, let overbevise sig om, at han har taget mærkelig fejl.

„Lad mig dog,“ hedder det som i en Efterskrift til Artiklen, „tilføie Følgende, for at, hvad jeg siger, ikke skal blive misforstaaet, som var det min Mening, at Christendom ene og alene bestod i at finde sig i Alt be-

træffende de ydre Former“ „I Apostlernes Gjeringer læse vi de Ord: man bör adlyde Gud mere end Mennesker. Altsaa der gives Tilfælde, hvor et Bestaaende kan være af den Beskaffenhed, at den Christne ikke bör finde sig deri, ikke bör sige, at Christendom just er denne Ligeegyldighed for det Udvortes.“

„Men lad os nu see, hvorledes Apostlerne ikke bare sig ad, — thi hvorledes disse ærværdige Skikkelser bare sig ad, det veed vel Enhver.“ „Apostlerne gik ikke saadan og snakkede med hinanden og sagde: „Det er utaaleligt, at Synedriet sætter Straf paa Ordets Forkyndelse, det er Samvittighedstvang. Dog, hvad skulle vi gjøre? Skulle vi ikke see at blive nogle Stykker, og saa indgive en Adresse til Synedriet, eller see at komme med paa en Synode; det var ikke umuligt, at vi saa ved at holde sammen med hvad der ellers er vore Fjender, kunne ved Ballotation faae Majoriteten, og vi da kunne faae Samvittighedsfrihed til at forkynde Ordet.“ Gud i Himlene! Ærværdige Skikkelser, tilgiver, at jeg har maattet tale saaledes, det var nödvendigt.“

„Hvorledes bare de sig derimod ad — thi der er dog vist Adskillige, der have glemt det.“ „Apostlen er væsentligen en eenlig Mand.“ „Lad os antage, at En möder ham, der siger: Veed Du, at Synedriet har sat Hudflettelse paa at forkynde Ordet. Apostlen svarer: Naa, har Synedriet det, saa vil jeg altsaa blive hudflettet. Imorgen sætter Synedriet Dödsstraf. Apostlen svarer: Naa, har Synedriet gjort det, saa vil jeg altsaa blive henrettet. Han lader det Bestaaende bestaa; ikke et Ord, ikke en Stavelse, ikke et Bogstav i Retning af Forandring i det Udvortes, ikke den flygtigste Tanke i hans Hoved, ikke et Blink med Øiet, ikke en Mines Bevægelse i denne Retning. „Nei,“ siger Apostelen, „lad det kun staae urokket fast, dette Bestaaende, thi dette staaer med Guds Hjælp ogsaa urokket fast, at idag bliver jeg hudflettet, imorgen henrettet, eller, hvad der

er det Samme, idag forkynnder jeg Ordet, og imorgen, Amen.“

„Og her et christeligt Memento. Ordenligviis er Christendom indenfor Christenhed just Ligegyldighed for det Udvortes i Selvbekymring. Men colliderer En saaledes med det Bestaaende, at det kunde falde ham ind, at det er et Samvittighedsspørgsmaal, — store Gud, et Samvittighedsspørgsmaal! — og han vover at sige dette: da har han at være eenlig Mand, at stride lidende, at vælge Martyriet. Samvittighed og Samvittighedssag kan — dette er evig vist og ligger i Sagen selv, thi Samvittighed er ingen numerisk Bestemmelse — kun repræsenteres af eenlig Mand og i Charakter, ved Handling.“

Da denne Artikel — just en Artikel efter Biskop Mynsters Hjerte — saae Lyset, var der neppe Nogen iblandt dem, der dengang holdt paa det Bestaaende, som heri fandt noget Stødende, end sige da, noget saa Stødende, at det i fjerneste Maade kunde vække Mistanke mod Forfatterens „mentale Tilstand.“ De i Artiklen udtalte Grundsætninger ere da ogsaa virkelig, det maa Enhver, der vil bruge sin Forstand, indrømme, af den Natur, at baade Staten og Christendommen, at sige, det nye Testaments Christendom kunne, hver efter sin Interesse, vedkjende sig dem. Det, der i religiøs Henseende foraaarsager Staten de mange Plagerier, Sammenstød og uhyggelige Bryderier, er ingenlunde „eenlig Mand, der vælger at stride lidende“, men meget mere det politiserende Kirkevæsen, den religiøse Verdslighed, der dog vil over det Verdslige, den Samvittighedernes Selskabsdrift, der grunder sin Frihed paa „Ballotation.“ „Alt, hvad der er Parti og vil virke som Parti, maaskee endog intriguerende — naar det mod et Bestaaende vil beraabe sig paa „Samvittighed“, da forskylder det en Usandhed“, er en Grundsætning, som, mærkværdigt nok, i lige Grad, om end i modsat Aand, kan hyldes af Statsmænd og Apostler.

Spørge vi nu, hvorvidt Kierkegaards, som det synes, i høieste Grad agiterende, voldsomme og revolutionære Optræden i de sidste Afsnit af hans Liv, uden Omsvøb, undskyldende Vendinger eller spidsfindige Kunstgreb lader sig bringe i Overeensstemmelse, i grundig, sand og fuldstændig Overeensstemmelse med Tankegangen i nysnævnte fredsommelige Artikel, er Svaret ikke langt borte. Kun maae vi, hvad de sidste Optrin angaaer, ikke glemme, at Buen er spændt, ikke glemme, hvad det var for et høittravende „Vidnesbyrd“, der gav Anledning til, at Buen saaledes blev spændt, ikke glemme, at Inderlighedsknuden er strammet, at det nu er Alvor, virkelig Alvor med „det berømte Sted“ hos Jacobi: Ja, ich bin der Atheist und Gottlose!

Exempel: „Hvad der skal gjøres — det skee nu ved mig eller ved en Anden. (Anden Pintse-dag 1854. *) S. Kierkegaard. Fædrelandet, 22. Marts 1855. Nr. 69.)

„Der skal först og fremmest, efter den störst mulige Maalestok, gjøres en Ende paa hele den officielle — velmeente — Usandhed, der — velmeent — fremkogler og opretholder det Skin, at det er Christendom, man forkyn-der, det nye Testamentes Christendom. I denne Hen-seende gjælder det om ikke at skaane.“

„Naar saa det er gjort, skal Sagen vendes saaledes: er det sande Sammenhæng dog ikke egentlig dette, at det, fra Slægt til Slægt, er gaaet saaledes til Agters for os Mennesker, at vi, istedetfor den uforskammede Sludder om, at Christendommen er perfectibel, at vi gaae fremad, ja, at Christendommen maaskee ikke en-gang mere tilfredsstiller — at vi, usle, jammerlige Dusi- og Snese-Mennesker, til syvende og sidst virkeligen ikke

*) Her kan gjentages, hvad K. selv udtrykkelig fremhæver i en tidligere Artikel (Ved Biskop Mynsters Død): „Man bemærke Aarstal og Datum“.

kunne bære dette Guddommelige, som er det nye Testamentes Christendom; og at vi for saavidt maae nøies med den Art Religiøsitet, som nu er den officielle, efterat det, vel at mærke, er gjort kjendeligt, at den ingenlunde er det nye Testamentes Christendom. . . . Saaledes maa Sagen vendes; bort, bort, bort med al Öienforblindelse, frem med Sandheden, ud med Sproget: vi duer ikke til at være Christne i det nye Testamentes Forstand, — og dog trænge vi til at turde haabe en evig Salighed.“ . . . „Naar saa Sagen er vendt saaledes, saa vil det vise sig, om der er noget Sandt i dette, om det har Styrelsens Samtykke, — hvis ikke, saa maae Alt briste, at der i denne Rædsel atter maatte blive Individier til, som kunne bære det nye Testamentes Christendom. Men Ende, Ende skal der gjøres paa den officielle — velmente — Usandhed.“

Men er det dog ikke oprørende? „Ja, ich bin der Atheist und Gottlose, der dem Willen, der Nichts will, zuwider, lügen will.“ Havde K., istedetfor at indlade sig paa saa „radicale“ Fordringer og „pessimistiske“ Anskuelser, kunnet beqvemme sig til at slaae ind paa en jævner Vei; havde han, træt af sin Stilling som „eenlig Mand“, omsider fulgt den christelige Selskabsdrift, eller, for at vælge et bedre Udtryk, været saa „kjærlig“ at være som Andre, og virke som Andre: det vilde være gaaet ham ganske anderledes. Havde han, istedetfor at ivre mod „den officielle Christendom“, og vække Skandale, viist den Besindighed at fremkomme f. Ex. med et Forslag til Ordning af den forventede Kirkeforfatning; det skulde sikkert engang være lykkedes ham „at komme med paa en Synode“; og var han først kommen med paa Synoden, og havde faaet Ordet paa Synoden, maaskee endog de fleste Stemmer ved „Ballotationen“, da skulde vist ingen forsigtig Mand have vovet at sige höit om S. Kierkegaard, at han nu handlede inconstant, eller tillade sig at indvende Noget mod hans „mentale Tilstand.“

Den jævne Vei var indbydende nok; hvorfor valgte han da ikke den jævne Vei?

At blænde de Tankeløse er en fattig Kunst; men Enhver, som vil see, maa kunne see, at K. ikke uden at bryde med sine Forudsætninger kunde indlade sig paa Reformer ad fredelig Vei. For ham var der kun Valg mellem Eet af To: enten blive staaende, som hidtil, paa den Sætning: „Ordentligviis er Christendom indenfor „Christenhed“ just Ligegyldighed for det Udvortes i Selvbekymring,“ eller, naar Tingenes Gang tog ham dette „Ordentligviis“ bort, da saa resolut, saa ubetinget, saa afgjørende, som muligt, angribe det Bestaaende.

„Saa omhyggeligt som der hidtil er blevet skjult over, hvilken min Opgave kunde blive, saa forsigtigt som jeg er bleven bevaret i den uigjennemtrængeligste Ukjendelighed: saa afgjørende skal jeg ogsaa nu, da Öieblikket er kommen, gjøre det kjendeligt. Det Spørgsmaal, hvad Christendom er, og dermed igjen Spørgsmaalet om Stats-Kirke, hvad man nu vil kalde det, Sammensætningen eller Sammenholdet af Kirke og Stat skal bringes til den yderste Afgjørelse. Det kan og skal ikke gaae, som det Aar efter Aar gik.“ . . .

Men er det da ikke aabenbart Oprør? Naar K. i Skriftet: „Til Selvprøvelse“, S. 16, spørger: „Saa forkynder jeg da maaskee Tumult, Alts Omvæltning, Uorden?“ og derpaa svarer: „Sandeligen nei“; kunde man da ikke med Hensyn paa „Öieblikkene“ vende hans Ord som Vaaben mod ham, og sige: „Sandeligen jo. Nu forkynder du Tumult, Alts Omvæltning, Uorden!“? Denne Sag er ikke indviklet. Det kierkegaardske Sprog er, uden Omsvøb, revolutionært. „Thi ikke sandt, Du menige Mand, det kan Du meget godt forstaae — jeg mener, at just Du kan langt lettere og bedre forstaae det, end demoraliserede Præster og en fordærvet Fornemhed — ikke sandt, dette kan Du ypperligt forstaae, at Eet er at forfølges, mishandles, hudflettes, korsfæstes, hals-

hugges o. D., et Andet, komfortabelt indrettet, med Familie, jævnt avancerende, at leve af at skildre, at en Anden blev hudflettet o. s. v.“ Dette Sprog er revolutionært, ingen Agitator skal saa let byde over.

Desuagtet er Kierkegaards Optræden det Revolutionære fuldstændig modsat; vi have i denne Henseende uimodsigelige Beviser. „Colliderer En saaledes med det Bestaaende, at det kunde falde ham ind, at det er et Samvittighedsspørgsmaal, — store Gud, et Samvittighedsspørgsmaal! — og han vover at sige dette, da har han at være eenlig Mand, at stride lidende, at vælge Martyriet.“ Disse Ord har Kierkegaard under sin sidste Optræden samvittighedsfuldt stræbt at sætte i Charakter; vi kunne nok fremhæve denne Kjendsgjerning, uden at vi just derfor behöve at tale höitragende, og complimentere den Afdöde som Martyr, eller som „Sandhedsvidne.“ K. var og blev under hele Striden en „eenlig Mand“: der var Ingen, der hjalp ham, Ingen, der kunde i endelig Forstand komme ham til Hjælp. Selv om der havde været, hvad der dog nok ikke var, En eller Anden iblandt os, som, med samme Sikkerhed paa Kategorierne, tillige havde havt Resoluthed og Mod til at vove ligesaa langt ud; det var dog ikke blevet til endeligt Sammenhold imellem de Tvende: hver af de Stridende, om de end i bedste Forstaaelse havde stridt i samme Aand, for samme Sag, skulde dog have stridt for sig, som eenlig Mand. Men at en saadan Fremgangsmaade er det stik Modsatte af den revolutionære, seer dog vel Enhver. Dersom man overseer denne Modsætning, hvorledes vil man da forklare sig, at Kierkegaards revolutionære Sprog kunde blive hört af „den menige Mand“, uden at Nogen i Mængden rørte saameget som en Finger til Angreb paa det Udvortes? Eller vidste Kierkegaards Ord maaskee ikke at finde Veien til Lidenskaberne? Mangler hans Sprog maaskee det Opflammende, der ellers saa let bevirker en Bruusning? Eller kunde „den

menige Mand“ i sin Eenfoldighed dog alligevel ikke rigtig forstaae ham, naar han sagde, „at Eet er at forfølges, mishandles, hudflettes, korsfæstes, halshugges o. dsl., et Andet, comfortabelt indrettet, med Familie, jævnt avancerende, at leve af at skildre, at en Anden blev hudflettet?“ Eller var det maaskee Præstekirkens apostoliske Myndighed, der imponerede den menige Mand?

At den kierkegaardske Indsigelse, den stærkeste som i nyere Tid er gjort mod et bestaaende Kirkevæsen, en Indsigelse, der, idet den lød hele Landet over med Gjenklang i tusinde og atter tusinde Sjæle, dog først og sidst lød saaledes, at hver Mand begreb, at det ikke var en Omvæltning i det Udvortes, men en Forandring i det Indvortes, hvorom det gjaldt, derfor have vi ikke blot Folkets Besindighed og sunde Sands — den sunde Sands kunde dog i Sligt desværre let bedaares af en Agitator, — men væsentlig og kategorisk Kierkegaards Position som „eenlig Mand“, at takke.

Hvad her nu forøvrigt er opnaaet ved den kierkegaardske Indsigelse, kan ikke oplyses i denne Sammenhæng. Opgaven var i nogle Træk at paavise Consequenserne af hans Forudsætninger, den indre Overeensstemmelse af hans Ord og Handling fra Først til Sidst. De, som beklage, at de ikke kunne have „nogen sikker Dom“ om dette Menneskes „mentale Tilstand i det sidste Afsnit af hans Liv“, bør alvorlig overveie, om Grunden hertil dog alligevel ikke skulde ligge hos dem selv, at de nemlig i deres Forskninger endnu ikke ere komne saavidt, at de kunne have nogen sikker Dom om „dette Menneskes“ Forfattervirksomhed i det første Afsnit.

